Vissza Jézushoz
4. Törvény vagy élet?
„A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért“ (Mk 2,27)

Arab kereskedésbe ment vásárolni egyik ismerősöm, ahol egy szomorú arcú kiszolgáló fogadta. „Csak nincs valami baja?” – kérdezte részvéttel a vásárló. Hosszabb hallgatás után kiderült, hogy a hölgy vesebeteg és igen nehezen viseli az evés és ivás tiltását az éppen futó *ramadán* muszlim bőjt-hónap idején. Ő nem akar a szigorú törvény ellen véteni, inkább tűri a folyadék hiánya miatt esetleg beálló következményeket. Mert a törvény szent, kötelező és megdönthetetlen.

Erre a beszámolóra kellett hirtelen gondolnom, amikor Mk 2,27-re készültem, hogy minél közelebb kerüljünk az „eredeti“ Názáreti Jézushoz és tanításához.

1.

A helyzetkép amelyen Jézusnak ez a mondata elhangzott, mai olvasó számára egyszerűen nevetséges. Gabonaföldek között járó tanítványok – unalomból vagy mert éhesek? – menet közben kalászokat tépnek le és a belőlük kifejtett búzamagokat rágják és megeszik. Amennyiben éhesek, akkor ebben semmi kivetnivaló nincsen, mert akkor bizonyos értelemben „szükséget szenvednek“ (25.vers). De ha pusztán úgy unalomból, akkor az nagy baj, amit tettek. Annál is inkább, mert az a környezetük kedélyvilágát igen felborzolja, mert az eset s z o m b a t o n történt. Azt pedig, mert szent és sérthetetlen, szigorú törvény védi. Hát nem ez áll Mózes egyik könyvében, hogy „meg kell halnia annak, aki megszentségteleníti“? (2Móz 31,14).

A szombat megtartása egy egész nép kiválasztásának egyik „dokumentuma“ és a körülmetéléssel együtt minden zsidó maga-megértésének legfőbb szimbóluma. Durva megrontásának számított mindenféle munka. Mindenfélének tekintettek minden olyan tevékenységet, amit egyébként a hét munkanapjain is el lehetett volna végezni. Az idők folyamán ugyan kivételeket is megengedtek, de akik szigorúan ragaszkodtak a sabbát törvényhez, egyre szorgalmasabban és merevebben barkácsolták össze a szombaton tilos 39 munkavégzés listáját.

Ami tehát nekünk nevetést csal az ajkunkra, az a korabeli zsidónak ajkára fagyasztotta a mosolyt: a kalásztépés aratásnak számít. Igaz ugyan, hogy a kalásztépésen felháborodók figyelmen kívül hagytak egy fél mondatot, mert egy másik mózesi könyvben pontosan ez áll: „Ha bemégy embertársad gabonája közé, szakíthatsz a kezeddel kalászokat, de sarlóval ne vágj embertársad gabonájából“ (5Móz 23.26). De erre nyilván nem emlékeztek vagy nem is akartak emlékezni a jelenlevő farizeusok, vagy már ezt a szöveget is mint az igazi sabbát-törvény fellazításának tekintették? Mindenesetre szerintük olyanra vetemedtek a tanítványok, „a m i t n e m s z a b a d “.

2.

Márk elbeszélése sejteti, hogy Jézusnak ez a vitája a farizeusokkal akár még tovább is folyhatott, ahogy az a zsidóknál szokásos volt: szenvedélyesen és hangosan. Mindenesetre a végén Jézus még – feleletet nem is várva – hozzá is fűzött még egy figyelemre méltó mondatot: A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért. Magyar fordításunkból csak közvetve derül ki, hogy milyen nagy fontosságot tulajdonított Jézus ennek a mondatnak. Az itt igeként szereplő „lett“ nem más, mint Isten nevének megkerülése, mert az kimondhatatlan. Jézus ezzel nem mondott mást, mint hogy az I s t e n a d t a az embernek a szombatot. S hogy mi eben a forradalmi? Amikor ugyanis a Dávid-féle esetet hozta föl mentségül, a tanítványait igazolni akarva, akkor a sabbátra, mint a mózesi törvényre utalt, amit Dávid áthágott, s amire a

farizeusok felesküdtek. De hát a sabbát eredete sokkal messzebbre, mégpedig a teremtés napjaira nyúlik vissza. Tehát nem pusztán valami emberek által törvényerőre emelt rendelkezés, hanem az Isten teremtő akaratában gyökerező! Így olvassuk ezt a bibliai teremtésleírás végén: „… a hetedik napra Isten elkészült a munkájával... és megpihent a hetedik napon… és megáldotta… és megszentelte….“ (1Móz 2,2-3). Ez pedig messze felülírja a Mózes-féle törvényadást, mert ez ajándék, s mintegy veleszületett Isten jó világával.

Érdemes megemlíteni, hogy egy másik vitája alkalmával is ugyanezzel érvelt Jézus. A farizeusok ugyanis szerették volna vele „legalizáltatni“ a könnyű és a férfiaknál nagy népszerűségnek örvendő elváló levélírás jogosságát, hogy megunt vagy már nem szeretett feleségeiktől szabaduljanak. Arra hivatkozva, hogy Mózes ezt megengedte nekik. De Jézus itt is helyére tette a dolgokat és nem kis nyomatékkal ezt felelte: „Szívetek keménysége miatt írta Mózes nektek ezt a parancsolatot, mert a teremtés kezdete óta az embert férfivé és nővé teremtette Isten... amit tehát az Isten egybekötött, ember el ne válassza“ (Mk 10,5-9). Igen, az asszony elbocsátását m e g e n g e d t e Mózes, de a megtartását Isten már a t e r e m t é s b e így foglalta bele.

Ugyanez a helyzet tehát a szombattal is: Isten teremtése nem munkával, hanem nyugalommal fejeződött be, amely így a teremtés szerves alkotórésze. Úgy is mondhatnánk, hogy Isten „ráadása“ a teremtéshez. Hogy pedig ezt a hetedik napot még meg is áldotta és meg is szentelte, az azt is jelenti, hogy ő ezt üdvösséges ajándéknak szánta. Csak másodlagos fontosságú, hogy egy nép ebből a saját azonosságát következtette ki s ennek nyomán került be később a 10 törvénybe. De Jézus érvelése nagy nyomatékkal ezt az ősi alapot tárta fel és állította bírálói szeme elé. Talán ezért is némultak el? – legalább is Márk szerint. Jézus érvelése megmutatta, hogy világunk léte nem csupán isteni munka eredménye, hanem a pihenés is szorosan hozzátartozik. És hogy ez mindenképpen a teremtett világ javára való.

3.

Első pillanatra nem is gondolnánk, hogy ez a régi történet milyen hallatlan aktualitással elevenedik meg a mi időnkben is. Mert az ősi kérdést helyezi középpontba: mi a fontosabb, a törvény vagy az élet? Olyan társadalmakban élünk, ahol ennek sokszor perdöntő jelentősége van, s a modern kori bürokráciákban igen gyakran támadnak ebből hatalmas ellentétek és viszályok. Legalisták, tehát a mindenáron törvényhez ragaszkodók szívesen szállnak a barikádokra, ha törvények, rendeletek, szabályok érvényesítéséről van szó. A törvény az törvény, azt csak betölteni szabad. És tudjuk, hogy gyakran idéznek fel ezzel a rámenős hajthatatlansággal olyan helyzeteket, amelyek törésre viszik a dolgot. Sőt néha egészen nyilvánvaló értelmetlenséghez. Ezek ellentéte az a mai demokráciákra annyira jellemző lazaság, felszínesség és nemtörődömség, amely törvényben, szabályban, előírásban nem lát egyebet szükséges rossznál. Arra kell vigyáznunk, hogy ilyen villongásokban és huzavonákban megőrízzük Jézus szavának érvényét, de ne is használjuk fel igazolásul bármiféle ideológiák számára.

Az adott esetből nem tűnik ki, hogy Jézus hatályon kívül szerette volna helyezni a szombatnapi törvényt. Ismeretes, hogy maga is járt zsinagógákba, sőt résztvett a benne folyó gyülekezeti életben is: Názáretben „szokása szerint“ szombaton még a prófétai könyvből fel is olvasott, így tudósít erről Lukács evangelista (4,16). Nehezen lehetne hát elképzelni, hogy a búzatáblák között járva viszont feloldotta volna a szombat-törvényt. Társadalmainkban is vannak törvények, előírások, szabályok, rendeletek (mi, akik Némethonban élünk, ezekről bőségesen szerezhettünk már tapasztalatokat!), amelyek betartása nem lehet kétséges. Ilyenek például a társadalmi rendet és békét

szavatolók. S ha az akármilyen ideológiájú államhatalom ezeknek betartását rendfenntartó erőkkel biztosítani akarja, az azok elleni fellépés vagy engedetlenség a törvény elleni támadásnak kell bizonyuljon. Jellemző, hogy egy tökéletesen más kultúrkörből érkezettek ilyen esetekben magától értetődőnek tartják, például mentősök, tűzoltók vagy rendőrök megtámadását. Ezt semmivel nem lehet igazolni, még hamisan értelmezett emberi szabadságjogokra hivatkozással sem.

Jézus és a farizeusok gondolkodása és magatartása között nagyon markáns különbség van. Farizeusok és mindenkori legalista utódaik mindig azon nyargalnak, amit n e m s z a b a d tenni szombatnapon. Hamar összeeszkábálják ezért a tiltott munkák listáját, így akarva menteni a szombat-törvény tekintélyét. Arra szólítják fel Jézust, hogy tanítványai olyat ne tegyenek, amit nem szabad. Hiszen ezért halálbüntetés is járhat. De ha nem is, akkor is ez puszta formalizmushoz, sőt keményszívűséghez is vezethet, ami még – adott esetben – Jézus haragját is kiváltja! (Mk 3,5)

Ezzel szemben – például egy beteg gyógyítása alkalmával – Jézus nem azt kérdezte, hogy mit nem szabad? – hanem azt, hogy még ezen a szent szombaton is m i t s z a b a d t e n n i. Sőt még ki is élezte a kérdést azzal, hogy szabad-e jót vagy rosszat tenni, életet menteni vagy kioltani? Ezzel nem a fontos törvény érvényét kezdte ki, hanem inkább annak céljára irányította a figyelmet. Mennyivel másképpen hangzott a kérdése: „Ki az közületek, akinek juha van és az a verembe esik szombaton és nem húzza ki“ (Mt 12,12). Más alkalommal pedig még messzebbre ment és nem átallotta egy ökör vagy szamár életét összehasonlítani egy beteg asszonyéval, csak azért, hogy annál jobban kitűnjék a közte és a farizeusok közötti alapvető különbség (Lk 13,10-16).

Mi indíthatta őt ilyen értékeléskülönbségre? Valószínűleg az élet minden területét átfogó irgalmas szeretete. Nem egyszer mondta el, hogy „irgalmasságot akarok és nem áldozatot“. Azaz inkább hagyjuk el a buzgó áldozathozatallal való törvénytiszteletet, semmint hogy ennek leple alatt veszni hagyjunk emberi, akár még állati életet is. Másik oka abban a mély tiszteletben keresendő, amely a teremtő Isten hetednapi pihenésének mélyebb megértését váltotta ki belőle. Mert, ha Isten m e g á l d o t t a azt a bizonyos hetedik napot, akkor az nem jelent kevesebbet, mint hogy az az ő tulajdona, az ő rendelkezésére áll – ezt jelenti a megszentelés. Sőt ezt a napot meg is á l d o t t a , hogy ez az ő pihenése áldásává legyen a teremtésnek, jelesül az embernek.

Nem vallásos nyelven ezt úgy is fogalmazhatnánk, hogy Isten a hetedik napot nem azért adta, hogy kipihenjük a hat munkanap minden fáradalmát és erőt gyűjtsünk a következőkre. Hanem azért gyűjthetünk erőt a hetedik napból, mert Isten azt ezzel a céllal bocsátotta rendelkezésünkre.

Nem mi vagyunk a szombatért, de a szombatot ajándékba kaptuk, hogy azon is jót tehessünk. Akár egy szenvedőnek, betegnek vagy segítségre szorulónak. Akár magunknak azzal, hogy abbahagyjuk megterhelt testünk-lelkünk erőltetett igénybevételét.

De a kezdetben említett muszlim üzletasszony is vét a törvény ellen, bár ő annak betartásához ragaszkodik. Vét, mert a testi egészségét nem fogadja el isteni ajándékként, amit őriznie és szeretnie kellene. Ezzel szemben ő az ember-szabta törvényt magasabbra értékeli, amelyet pedig messze felülírt már az eredeti, teremtésbeli törvény.

Jézus világos üzenete helyére teszi a dolgokat, ha arról van szó, hogy törvényt tartsunk-e be inkább vagy életet akarunk menteni? De ő mindig az élet pártján áll. Ámen

Gémes István